

Logopedė pataria

Tėvų dėmesio ir nedalomo laiko vaikams labai reikia visada. Dabar, kai vaikai neina į darželius ir tėvai suka galvas, kaip juos užimti, vienas iš variantų gali būti suplanuota bendra veikla. Tai puikus metas naujam šeimos ritualui – sutarti laiką ir kiekvieną dieną užsiimti kuo nors kartu. Tai padeda stiprinti ryšį su vaikais ir išgyventi mažiau nerimo šiuo visiems įtemptu laikotarpiu.

Pasistenkite, kad tas laikas, kurį jūs galite skirti savo vaikui, būtų malonus jums abiem. Mokydami vaikus, pasitikėkite savo intuicija, trumpai ir suprantamai atsakykite į jų klausimus.

Nepamirškite, kad ikimokyklinukai mokosi žaisdami, todėl jūsų veikla turėtų būti linksma ir įdomi. Išnaudokite tą laiką.

Lavinant vaiko kalbėjimą svarbu atsižvelgti į *keletą kalbos komponentų*:

- garsų tarimą;
- foneminės klausos lavinimą;
- žodyno apimtį;
- gramatinę kalbos sandarą;
- rišlaus pasakojimo įgūdžius
-

Taisyklingas garso tarimas priklauso nuo tikslios **artikuliacijos**. Tam reikalinga kasdienė lūpų, liežuvio mankšta. Atlikite pratimus kartu su savo mažaisiais 5-7 min. prieš veidrodį. Sekite vaiko kalbą; netaisyklingai tariamus žodžius pataisykite, pakartokite patys taisyklingai, kartokite kartu su vaiku. Įtvirtinti kalbos garsus labai padeda žaismingos skaičiuotės bei greitakalbės.

Štai keletas pratimų:

Lūpų pratimai

- Lūpas ištempiti į šonus (šypsenėlė), palaikyti kelias sekundes.
- Lūpas atkišti į priekį (dūdelė).
- Abu pratimus daryti pakaitomis - lūpas ištempiti į šonus ir atkišti į priekį. Pratimą daryti pravertomis lūpomis, ilgai tariant ū-y, paskui sučiauptomis lūpomis, netariant garsų.
- Išpučiami skruostai (balionai).
- „Prunkšti“ lūpomis (lūpos vibruoja). „Prunkšti“ lūpomis su iškištu tarp jų liežuvio.

Liežuvio pratimai

- Liežuvio galiuku braukti per viršutinius, o po to per apatinius dantis iš vidaus pusės, o po to iš išorinės. Judesiai daromi iš vienos pusės į kitą (valom dantukus). Apatinis žandikaulis nejuda.
- Liežuvio galiuką pakaitom judinti į lūpų kampučius (laikrodukas).
- Aplaižyti liežuvio viršutinę, po to apatinę lūpą (laižom uogienę nuo lūpų).
- Pakaitom daryti platų ir siaurą liežuvį.
- Nestipriai pakandžioti platų liežuvio galiuką (baudžiam nepaklusnų liežuvėlį).
- Platus liežuvis išriečiamas viduryje paliekat įdubimą (samtelis).
- Liežuvio kraštai užriečiami į viršų (vamzdelis).
- Liežuvio galiukas stipriai remiasi į apatinius dantis, o liežuvio nugarėlė išsiriečia (kalniukas).
- Kelti liežuvio galiuką į viršų, link nosies.
- Pričiulpti liežuvį prie gomurio ir caksėti juo (arkliukas).
- Išlaikyti pričiulptą prie gomurio liežuvį 5-10 sekundžių (grybukas).
- Liežuvis pakaitomis remiasi į vidines skruostų puses (saldainiukas).

Foneminės klausos lavinimas

Taisyklingas garso tarimas priklauso ne tik nuo tikslios artikuliacijos, bet ir nuo gebėjimo jį skirti nuo panašiai skambančių garsų. Vaikai, turintys silpnai išlavintą foneminę klausą, kartais gali ištarti sudėtingesnius garsus, tačiau juos keičia paprastesniais ar praleidžia. Vaikai paprastai painioja panašiai tariamus garsus, besiskiriančius vienu kuriuo nors požymiu (*k-t, g-d, s-š, z-ž, r-l*).

Gebėjimas skirti garsus iš klausos svarbus mokantis skaityti ir rašyti, todėl pravartu žaisti keletą paprastų žaidimų, kurie padėtų lavinti foneminę klausą. Su mažesniais (3–4 metų) vaikais galima pradėti nuo aplinkos ar žaislų garsų skyrimo. Pasiūlykite vaikui įsiklausyti ir papasakoti, ką jis girdi lauke (*mašinių ūžimą, medžių šlamėjimą, žingsnius*), aptarkite garsus (*tylus, triukšmingas, monotoniškas*).

Galite pažaisti žaidimą „Kas skambėjo?“ Padėkite ant stalo keletą skambančių žaislų (galite panaudoti dėžutes su skirtingomis medžiagomis viduje). Kai vaikas paeiliui paklausys visų garsų, paprašykite jį trumpam užsimerkti ir paskambinkite vienu žaisliuku. Vaikas turi atspėti, kurio žaisliuko garsą jis girdėjo.

Vyresnius vaikus mokykite skirti taisyklingai ir klaidingai ištartus žodžius ir kalbos garsus. Viena iš lengvesnių užduočių – skirti nurodytą fonemą garsų eilėje. Paaiškinkite, kad išgirdęs tam tikrą garsą vaikas turės suploti rankomis ar pakelti kortelę su ta raide. Pavyzdžiui, jūs mokotės išgirsti garsą *s*. Kartu nupieškite raidę *s* ir susitarkite, kad išgirdęs šį garsą vaikas pakels *s* raidės kortelę į viršų. Lėtai tarkite įvairius garsus: *p, a, s, r, b, s* ir t. t. Vaikas, išgirdęs nurodytą garsą, pakelia kortelę.

Šiek tiek sudėtingesnis žaidimas, kai mokomasi skirti nurodytą garsą skiemenų ar žodžių eilėje (užduotis analogiška). Vėlesniame etape galima mokyti nustatyti pirmąjį žodžio garsą, sugalvoti kuo daugiau nurodyta raide prasidedančių žodžių ir pan. Tereikia šiek tiek fantazijos ir mokymasis taps „įtemptomis varžybomis“, padės linksmai praleisti laiką.

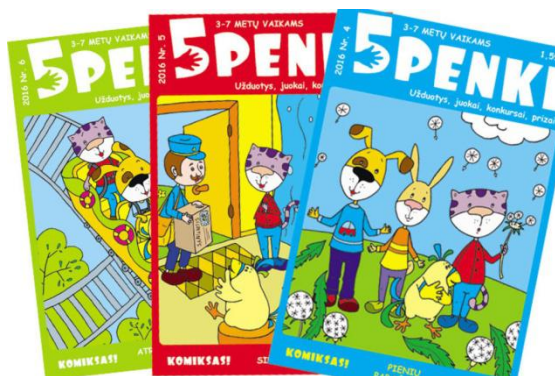
Gramatinė kalbos sandara

Dažnai vaikai netaisyklingai vartoja prielinksnius *ant, po, į, iš, su, prie, nuo, už*; daiktavardžių linksnių (*ko? kieno? kam? kuo?*), skaitvardžių (*du, dvi*) galūnes.

Galima žaisti „slėpynes“, padedant žaisliuką įvairiose vietose ir klausti „kur pasislėpė?“ (pavyzdžiui, *po kilimu, ant kėdės, prie stalo* ir t. t.).

Mokydami taisyklingai atsakyti į minėtus klausimus, pamėginkite žaisti žaidimą „Ko trūksta?“ Išdėliokite ant stalo keletą žaisliukų, paprašykite vaiko juos įsidėmėti (žaisliukus suskaičiuokite, paklauskite kuris yra *pirmas, paskutinis, vidurinis*). Tada vieną paslėpkite ir klauskite „ko trūksta?“ Nupieškite piešinėlių, kuriuose trūksta kokios nors svarbios detalės (pavyzdžiui, namui trūksta stogo, kiškiui – ausies, lapei – uodegos). Tokios užduotys lavina ne tik vaiko kalbą, bet ir pastabumą, dėmesį.

Galite žaisti vaikų žurnaluose „Penki“, „Zebras“ pateikiamus žaidimus „Kam tinka šie daiktai?“ (pavyzdžiui, gydytojai tinka švirškėtas, virėjui – puodas, futbolininkui – kamuolys); „Kieno daiktai?“ (sodininko, kirpėjo, policininko); „Kuo galima kasti, grėbti, pjauti, kapoti?“ ir pan. Žaiskite su daiktų poromis ar vienodais paveikslėliais, nes vaikai dažnai daro daiktavardžių ir skaitvardžių derinimo klaidų (pavyzdžiui, du stalai, dvi kėdės, du kamuoliai, dvi lėlės).

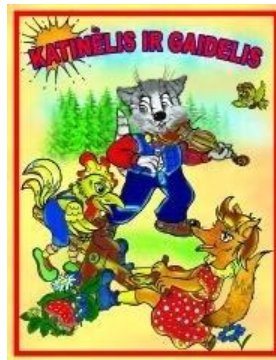
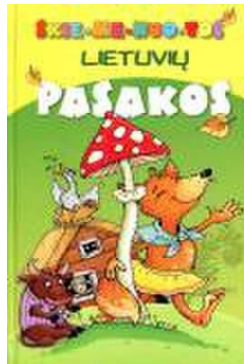
Rišlaus pasakojimo įgūdžiai

Pasakojimo pavyzdį turėtų pateikti tėveliai, vyresni broliai ar sesutės. Vaikui pasakoti yra daug lengviau, kai jis mato tikrus daiktus ar su jais veikia. Klauskite vaiko, *kaip* jis nulipdė darbelį iš plastilino, pagamino sumuštinį, žaidė kieme. Mokykite pasakoti pagal siužetinius paveikslėlius, knygelių iliustracijas.

Galima išdėlioti paveikslėlių seriją ir papasakoti juose pavaizduotą istoriją. Paskui paveikslėliai sumaišomi, o vaikas prašomas juos sudėti teisinga tvarka ir papasakoti pasakojimą. Vėliau vaikas sudeda paveikslėlius teisinga tvarka ir pasakoja į juos nežiūrėdamas, sugalvoja pavaizduotų veikėjų dialogus ir pan.

Skaitykite kartu **knygas**. Paprašykite jums pasekti gerai žinomą pasaką, papasakoti daug kartų matytą filmuką. Jei sekasi labai sunkiai, padėkite vaikui klausimais „kas buvo toliau?; ką jis pamatė?; kodėl

taip atsitiko? Vaikai mėgsta kurti, todėl pažaiskite žaidimą „Tęsk toliau“. Kiekvienas žaidėjas paeiliui sugalvoja 3–4 sakinius, pakreipdamas pasakojimą norima linkme ir sako „Tęsk toliau“, leisdamas pasakoti kitam žaidėjui. Sugalvokite linksmų, nebūtų istorijų, juokingų veikėjų. Taip kartu turėsite vaiko **žodyną**.

Ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus vaikų kalba yra nevienodo lygio, nes kiekvienas vaikas unikalus. Jis vystosi priklausomai nuo savo gebėjimų, kultūros, kalbos, šeimos, auklėjimo. Gerai išplėtotą, taisyklingą kalbą yra vienas iš svarbiausių veiksnių, nulemiančių sėkmingą vaiko tolesnį mokymąsi.

Kasdieninėje veikloje, **kalbėkite su vaiku, o ne vaikui** – kalbėkite apie tai, ką veikiate, ką veikssite, kodėl taip darote. Palaukite vaiko atsakymo – pritarimo ar paneigimo, gesto, mimikos. Tiesiog būkite kūrybingi, pajavairinkite savo šeimos buvimą kartu vaikų kalbą lavinančiais žaidimais.

Žaismingos internetinės nuorodos kalbos ugdymui:

<http://pasakukampelis.eu/lt/?Zaisdami-mokomes>

<http://eilerastukaivaikams.blogspot.lt/>

<https://www.seimosgidas.lt/frepy-eu-zaidimai-internetu-priesmokyklinukams/>

<http://www.logopediniaiipratimai.lt/?fbclid=IwAR2Bm7VyU5jJR09SAB5trsesnkJRUs56AzumdMOOkzXxxVHOjR7xs-eARLk>

<https://www.youtube.com/watch?v=W41FrE7UVMc&fbclid=IwAR1L1VgRnBcoXFzCKuXIIKmFBghfYT45aaHdf5c9hlJfXyZdsKqgT4kXQho>

https://lavinamukai.jimdo.com/sukaup%C5%B3-priemoni%C5%B3-spinta/komunikacin%C4%97-veikla-iii/?fbclid=IwAR0PD_DyU8wbqT765f3_bEt_c2GdSsRXHQqU-SXJZTRfMEdi7aUugeTStdI

<https://www.youtube.com/watch?v=X16kauKWcHk&list=PL6L0gVrfUMXM5u7jBbDGs1WB7mskU3HQS&index=4>

Šaltinis: S. Vilkienė, E. Novogrodskienė, V. Verpečinskienė „Garsų tarimo mokymas“, 2014
LPC publikacija, 2019

Parengė: logopedė D. Krutkienė